

گروتسک

کاریکاتور

کاریگروتسک

کاریفیوگنومی

دکترعلیرضا طاهری

استاد دانشگاه هنر تهران

طاهری، علیرضا، ۱۳۴۴	سرشناسه
گروتسک، کاریکاتور، کاریگروتسک و کاریفیزیوگنومی / طاهری، علیرضا	عنوان و نام پدیدآور
تهران: دانشگاه هنر، ۱۴۰۱	مشخصات نشر
[۳۶۱] ص.: مصور.	مشخصات ظاهری
۷۲-۶۵۱۳-۶۰۰-۹۷۸	شابک
فیفا	وضعیت فهرست نویسی
گروتسک، کاریکاتور، کاریگروتسک و کاریفیزیوگنومی	موضوع
دانشگاه هنر	شناسه افزوده
طاهری، علیرضا، ۱۳۴۴	شناسه افزوده
۶۵۰-NX	رده بندی کنگره
۵۷-۲۶۱	رده بندی دیویی
۹۱۱۲۶۱۵	شماره کتابشناسی ملی
فیفا	وضعیت رکورد

گروتسک، کاریکاتور، کاریگروتسک و کاریفیزیوگنومی	نام کتاب
طاهری، علیرضا، ۱۳۴۴	تألیف
۱۴۰۱	چاپ اول
۱۹۵۰۰۰ ریال	بها
۱۰۰ نسخه	شمارگان
وزیری	قطع
۷۲-۶۵۱۳-۶۰۰-۹۷۸	شابک

ناشر

تهران، خیابان حافظ، خیابان شهید سرهنگ سخایی،
بعد از تقاطع ۳۰ تیر، شماره ۵۶

تلفن: ۵۶۸۲ ۷۲ ۶۶ (۰۲۱)

*** کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

*** مسئولیت مطالب به عهده نویسنده است و لزوماً دیدگاه‌های دانشگاه هنر را منعکس نمی‌کند.

۱	مقدمه
۵	فصل اول: گروتسک
۷	۱-۱-گروتسک
۱۶	۲-۱-گروتسک در ادبیات
۲۸	۱-۲-۱-گوتیک جنوبی، گروتسک جنوبی
۳۳	۲-۲-۱-ادگار آلن پو
۳۸	۳-۲-۱-فرانسوا رابله، میخیل باختین و سایر نظریه‌پردازان
۵۵	۳-۱-آثار مهم ادبیات گروتسکی
۷۳	فصل دوم: تناثر گروتسک
۷۵	۱-۲-گروتسک در تناثر
۹۵	فصل سوم: گروتسک در نقاشی
۹۷	۱-۳-نقاشی گروتسکی و شکوفایی آن در دوره رنسانس
۱۱۵	۲-۳-نقاشان گروتسک رنسانس
۱۶۷	فصل چهارم: کاریکاتور
۱۶۹	۱-۴-کاریکاتور
۱۷۶	۲-۴-کاریکاتور-درام
۱۹۱	فصل پنجم: کاریگروتسک
۱۹۳	۱-۵-کاریگروتسک و نمایش آن در نسخ خطی و حاشیه‌نگاری‌ها
۲۰۸	۲-۵-شخصیت‌های کاریگروتسکی
۲۱۸	۳-۵-چهره‌های کاریگروتسکی
۲۲۷	فصل ششم: کاریغیز یوگنومی
۲۲۹	۱-۶-فیز یوگنومی
۲۵۴	۲-۶-کاریغیز یوگنومی
۲۸۳	فصل هفتم: نهضت گلابی
۲۸۵	۱-۷-کاریکاتورست‌های انقلاب ژویه فرانسه و نمادگلابی
۳۴۵	فهرست منابع

مقدمه

گروتسک بر مبنای مفاهیم و تعاریف متعددی که دارد جهان شمول است و به روش‌ها و شکل‌های گوناگون در همه جای جهان و در ادوار مختلف تاریخی از دوران غارنشینی تا جهان معاصر مشاهده شده است. گروتسک‌ها در حوزه دیداری، به طور کلی، اشکال غیرطبیعی (معارض با طبیعت)، تخیلی، عجیب و غریب را شامل می‌شوند. آنها گاهی اشکال مستقل‌اند و گاهی می‌توانند به صورت فرم‌های تزئینی، و یا ترکیبی از انسان، گیاهان و جانوران باشند که بر روی دیواره‌ها، موزاییک‌ها، در تصویرسازی نسخ خطی، حاشیه‌نگاری‌ها و سایر جاها ظهور پیدا کنند. درحوزه نشانه‌شناسی و معناگرایی، گروتسک‌ها حامل مفاهیمی نظیر: وحشت‌آفرینی، هراس‌آوری، مبالغه، عجیب، مرموز، باشکوه، خارق‌العاده، شنیع، زشت، ناسازگار، ناخوشایند، مشمئزکننده، ناپسند، و هیولایی هستند. بنابراین اغلب برای توصیف اشکال عجیب و غریب و تحریف شده، بکار برده می‌شوند. در ادبیات، معانی و مفاهیمی همچون: طنز، هجو، مبالغه، ابزورد و تحریف واقعیت، در لایه‌های مختلف آن دیده می‌شود. ویژگی‌های تعریف شده برای گروتسک در برخی موارد ممکن است هم‌زمان دارای عناصر متناقض درونی باشد برای مثال: مضحک و ترسناک، یا واقعی و تخیلی.

از دوران یونان باستان نظریه‌پردازانی همچون ارسطو به این موضوع پرداخته‌اند، ولی در دوران رنسانس گروتسک‌ها حیاتی دوباره یافته و بازپدیدار می‌گردند؛ و توسط هنرمندانی نظیر: رافائل، لئوناردو داوینچی، میک‌آنژ و سایرین به کارگرفته و معرفی می‌شوند. درحوزه ادبیات گروتسکی نیز متفکرینی همانند فرانسوا رابله، میخیل باختین، ولفگانگ کایزر و دیگران، رساله‌ها و نظریاتی در این مورد ارائه کرده‌اند.

هنرهای نمایشی و تئاتر نیز از گروتسک بهره‌ بسیاری برده‌اند و سبکی خاص با عنوان «تئاتر گروتسک» را خلق نموده‌اند؛ تئاتر ابزورد و کمدی سیاه محصول همین ژانر نمایشی هستند. این سبک تئاتری، مضامین و تصاویر هنر گروتسک را به شیوه‌های تجربی-نمایشی اجرا و ارائه می‌دهد. سابقه این نمایش‌ها را بایستی در برگزاری و اجرای کارناوال‌ها نیز جستجو نمود.

استفاده از گروتسک در کاریکاتور ازدوران رنسانس رواج داشته است. بخشی از کاریکاتور را به لحاظ رویکرد تمثیلی و نشانه‌ای، می‌توان گروتسک دانست: نمایشی ناخوشایند و مضحک از اشخاص یا اشیاء با اغراق در مشخص‌ترین و چشمگیرترین ویژگی‌های آنها.

کاریکاتور، نمایش تحریف‌شده ظاهر شخص، رفتار یا عمل وی است. معمولاً یک ویژگی برجسته یا مشخصه، موضوعی است که مورد اغماض یا اغراق قرار می‌گیرد؛ یا ویژگی‌های حیوانات، پرندگان و گیاهان جایگزین قسمت‌هایی از بدن انسان می‌شوند، و شباهت با اعمال و رفتار حیوانات پیدا می‌کنند.

کاریکاتور در محدوده‌هایی با گروتسک و اشکال آن درمی‌آمیزد و مفاهیم جدیدی را خلق می‌کند تا بتواند پیام خود را منتقل کند، در این حالت بکاربردن اصطلاحی جدید و مرکب برای آن می‌تواند به متمایز کردن آن کمک کند: «کاریگروتسک»؛ اصطلاحی که این دو هنر را با هم ترکیب می‌کند تا تصاویری جدید به همراه مفاهیمی بدیع خلق کند.

کاریکاتور با حالات‌چهره و بدن انسان نیز ارتباط تنگاتنگی دارد؛ و اصلی‌ترین مشخصه آن، نمایش اشخاص، چهره‌ها و حالات روانی و سرشت درونی آنهاست. موضوع مطالعه چهره‌ها و حالات مختلف آن به علم فیزیوگنومی انسانی مرتبط می‌شود. هنرمندان و کاریکاتوریست‌ها با فیزیوگنومی آشنایی داشتند، اما زمانی که به عنوان یک علم یا شبه‌علم مطرح گردید، به صورت اصولی از آن در بیان حالات اشخاص و تیپ‌های مورد نظر خود استفاده نمودند. در این حالت نیز کاریکاتور به فیزیوگنومی نزدیک می‌شود و ترکیبی از هردو به دست می‌آید که آن را با اصطلاحی جدید، یعنی «کاریفیزیوگنومی»، می‌توان دقیقاً مشخص نمود.

هنرمندان و کاریکاتوریست‌های خلاق، به ویژه از دوران رنسانس، از هردو حوزه «کاریگروتسک» و «کاریفیزیوگنومی» در آفرینش آثار خود-که اغلب جنبه‌های اجتماعی و سیاسی داشته‌اند-، در هجو، نقد و اعتراض به شرایط سیاسی و اجتماعی دوران خود بهره برده‌اند.

بر اساس مطالبی که گفته شد، در این کتاب و در فصول مختلف به ترتیب: گروتسک در ادبیات و نقاشی، تئاتر، کاریکاتور، کاریگروتسک و کاریفیزیوگنومی، مورد بررسی قرار می‌گیرد. در انتها نیز به «نهضت گلابی» در کاریکاتورهای انقلاب ژوویه فرانسه پرداخته می‌شود که نمونه‌ای بارز و قوی از بکارگیری مفاهیم و اشکال «کاریگروتسکی» و «کاریفیزیوگنومیکی» است که تاثیر زیادی بر شرایط اجتماعی و سیاسی، و همچنین سایر کاریکاتوریست‌های دوران خود و پس از آن داشته است.

در واقع، می‌توان به طور قاطع بیان نمود که «نهضت گلابی» و شیوه طنز و هجو اعتراض‌آمیز سیاسی و اجتماعی آن،-توسط کاریکاتوریست‌های فرانسوی- در بستر

«گروتسک» و «فیزیوگنومی» متولد شد و رشد نمود؛ و نمونه‌های بسیار تاثیرگذار و هوشمندانه‌ای از «کاریگروتسک» و «کاریفیزیوگنومی» خلق گردید که الگوهای منحصر بفردی برای هنرمندان بعدی شدند.